Iwona Roeske-Słomka*

DOCHODY ROZPORZĄDZALNE I STRUKTURY WYDATKÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE W 2005 roku

1. Wstęp

Skuteczność funkcjonowania gospodarski państwa przekłada się na funkcjonowanie gospodarstw domowych. Od poziomu rozwoju gospodarki zależy dobrobyt ludności kraju, co znajduje odzwierciedlenie w poziomach dochodów gospodarstw domowych oraz strukturze ich wydatków. Gospodarstwo domowe jest najmniejszą, ale jednocześnie podstawową jednostką gospodarującą: podejmuje ono decyzję o sposobie pozyskiwania środków finansowych, a także o sposobie ich wydatkowania. Oczywiście zakres i swoboda podejmowania tych decyzji generalnie zależą od rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Czynnikami różnicującymi zachowania gospodarstw domowych są ich struktury demograficzne oraz ekonomiczne. Podstawowymi charakterystykami tych struktur są natomiast: liczba osób w gospodarstwie domowym (oraz ich wiek), a także pojęcia głowy gospodarstwa domowego i dochodu rozporządzalnego. Gospodarstwo domowe może być jednoosobowe bądź składać się z dwóch lub większej liczby osób wspólnie utrzymujących się i najczęściej razem mieszkających. Wypada nadmienić, iż w przypadku spisów ludności głównym kryterium wyodrębnienia gospodarstw domowych jest wspólnota zamieszkiwania, zaś w przypadku badań ich budżetów wspólnota utrzymywania się. Natomiast głową gospodarstwa domowego jest ta osoba spośród jego członków, która wyłącznie lub w przeważającej części dostarcza środków na utrzymanie danego gospodarstwa. W sytuacji gdy dwie lub więcej osób w jednakowym stopniu dostarcza środków, głową gospodarstwa jest osoba rozporządzająca głównie tymi środkami [2]. W zależności od charakteru zatrudnienia głowy gospodarstwa, w 2005 roku wyodrębnia się następujące grupy społeczno-ekonomiczne gospodarstw domowych[1]:

* Katedra Statystyki i Demografii

- pracowników zatrudnionych na stanowiskach robotniczych,
- pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych,
- rolników,
- pracujących na własny rachunek,
- emerytów,
- rencistów.

Dochód rozporządzalny, który warunkuje realizację określonych decyzji ekonomicznych danego gospodarstwa domowego, obejmuje bieżące dochody pieniężne i niepieniężne (w tym wartość spożycia naturalnego, tj. wartość towarów i usług konsumpcyjnych pobranych na potrzeby gospodarstwa domowego z działalności gospodarczej na własny rachunek – rolniczej i pozarolniczej – oraz wartość towarów i usług otrzymanych bezpłatnie), bez zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych płaconych z tytułu dochodów (z pracy najemnej, ze świadczeń ubezpieczeń społecznych oraz ze świadczeń pomocy społecznej), bez składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne płacone przez ubezpieczonego pracownika oraz bez podatków płaconych przez osoby pracujące na własny rachunek [11]. Jest to zatem dochód będący w dyspozycji danego gospodarstwa domowego.

Należy podkreślić, iż stały monitoring budżetów gospodarstw domowych, począwszy od 1973 roku realizowany, jako badania reprezentatywne, prowadzi Główny Urząd Statystyczny. Opiera się na nich wiele szczegółowych analiz struktur demograficznych gospodarstw domowych oraz ich wydatków i dochodów [4] [5][6][7][8][10][12][13].

2. Cele badawcze, materiał źródłowy i narzędzia analizy empirycznej

Dane liczbowe, na których oparto prezentowaną w niniejszym artykule analizę, pochodzą z przeprowadzonego przez GUS badania budżetów gospodarstw domowych w 2005 roku.

Ponieważ znacznie bardziej miarodajnym wykładnikiem dobrobytu gospodarstw domowych, od ogólnego poziomu dochodu, jest dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwie domowym, podobnie jak lepszymi charakterystykami struktury wydatków, od ich wielkości nominalnych, są wskaźniki struktury udziałowej wydatków na poszczególne dobra i usługi konsumpcyjne w dochodzie rozporządzalnym na osobę, dokonano na wstępie przeszacowania dostępnego materiału liczbowego na pożądane wyżej wymienione wskaźniki.

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja wyników analizy porównawczej dochodów rozporządzalnych na osobę oraz wskaźników udziału wydatków na:

- żywność i napoje bezalkoholowe,
- napoje alkoholowe i inne używki,

- odzież i obuwie,
- użytkowanie mieszkania i nośniki energii,
- wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego,
- zdrowie,
- higienę,
- transport i łączność,
- rekreację i kulturę,
- edukację

w dochodzie rozporządzalnym na osobę, według grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych oraz liczby osób w gospodarstwie domowym.

Poza ilustracją poziomów dochodów rozporządzalnych na osobę oraz udziałów wydatków na poszczególne dobra i usługi konsumpcyjne w tych dochodach, w różnych grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych oraz w gospodarstwach domowych różnej wielkości – rysunki 1, 2, 3 i 4, charakterystyce poddano także dyspersję tych zmiennych na podstawie odchyleń standardowych i współczynników zmienności dla każdego z wymienionych kryteriów typologicznego podziału gospodarstw domowych – tabela 1.

W kontekście założonego głównego celu badawczego, którym była ocena statystycznej istotności wpływu grupy społecznej gospodarstw domowych oraz ich wielkości, na zróżnicowanie poziomu dochodów rozporządzalnych na osobę i udziału wydatków na poszczególne dobra i usługi, głównym narzędziem badawczym była analiza wariancji dla przypadku tzw. klasyfikacji podwójnej, przy czym kryteriami podziału zbiorowości gospodarstw domowych były wymienione warianty grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych oraz ich wielkość (od jednoosobowych poprzez kolejne, aż do ostatniej grupy sześcio- i więcej osobowych).

Procedura analizy wariancji dla przypadku klasyfikacji podwójnej, wymaga rozłożenia tzw. całkowitej sumy kwadratów odchyleń wartości badanej zmiennej x (tutaj: poziomów dochodów rozporządzalnych na osobę, a następnie udziałów wydatków na poszczególne dobra):

$$Sk_C = \sum_{ij} (x_{ij} - \overline{x})^2$$

na sumy kwadratów odchyleń zmiennej w zakresie każdego z obu badanych czynników A i B; (tutaj: grupy społeczno-ekonomiczne gospodarstw domowych i ich wielkości):

$$Sk_A = k \sum_{i=1}^{r} (\overline{x}_i - \overline{x})^2$$

$$Sk_B = r\sum_{j=1}^{k}(\overline{x}_j - \overline{x})^2$$

oraz na sumę kwadratów odchyleń w zakresie tzw. reszt (tj. nieuwzględnionych w badaniu czynników):

$$Sk_R = Sk_C - Sk_A - Sk_B$$

Następnie należy oszacować wariancje (kwadraty odchyleń standardowych) dla każdego z obu czynników oraz dla reszt, dzieląc odpowiednią sumę kwadratów odchyleń przez właściwą liczbę stopni swobody. Liczbę stopni swobody ustalamy jako liczbę wariantów danego czynnika minus 1. Liczba stopni swobody dla reszty jest iloczynem stopni swobody każdego z obu czynników. Ocenę statystycznej istotności wpływu wyróżnionych czynników na poziom badanej zmiennej, umożliwia porównanie tzw. krytycznej wartości testu *F* z jego empiryczną wartością, która stanowi stosunek wariancji danego czynnika do wariancji reszt. Szacunki empirycznych wartości testu *F* zawarto m.in. w tabelach 2 i 3.

W procedurze postępowania analitycznego, weryfikowano następujące główne hipotezy zerowe:

- poziomy dochodu rozporządzalnego na osobę są jednakowe w różnych grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych;
- poziomy dochodu rozporządzalnego na osobę są jednakowe w gospodarstwach domowych różnej wielkości;
- wskaźniki udziału wydatków na poszczególne dobra i usługi konsumpcyjne, w dochodzie rozporządzalnym na osobę, są jednakowe w różnych grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych;
- wskaźniki udziału wydatków na poszczególne dobra i usługi konsumpcyjne, w dochodzie rozporządzalnym na osobę, są jednakowe w gospodarstwach domowych różnej wielkości.

Należy zauważyć, iż w odniesieniu do badania zgodności struktur wydatków, zarówno według grup społeczno-ekonomicznych, jak i wielkości gospodarstw domowych, weryfikowano po 10 hipotez zerowych, gdyż rozpatrywano wydatki na 10 (wymienionych wcześniej) pozycji wchodzących w skład agregatu dóbr i usług konsumpcyjnych.

We wszystkich przypadkach, hipotezy zerowe weryfikowano na poziomie istotności 0,05 i przy 5 stopniach swobody (ze względu na sześć wariantów każdej z obu rozpatrywanych cech gospodarstw domowych, tj. grup społeczno-ekonomicznych i ich wielkości). Łatwo więc sprawdzić, iż przy tych założeniach krytyczna wartość testu *F* wynosi 2,60. Jak wiadomo, nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej głoszącej równość średnich, gdy krytyczna wartość testu *F* przekracza tzw.

empiryczną wartość tej statystyki wyznaczoną w analizie wariancji na podstawie, jak stwierdzono, rozłożenia całkowitej sumy kwadratów odchyleń na zmienność wywołaną przez każdy z rozpatrywanych czynników oraz tzw. resztę [3].

3. Wyniki

W 2005 roku, średni dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwie domowym wynosił ok. 810 zł. Najwyższy poziom dochodu rozporządzalnego na osobę występuje w gospodarstwach domowych pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych, a następnie, w gospodarstwach pracujących na własny rachunek, przy czym jego zróżnicowanie ze względu na liczbę osób jest także najwyższe w tych gospodarstwach. Dla wszystkich grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych można zauważyć, iż w miarę wzrostu liczby osób w gospodarstwie, spada poziom dochodu rozporządzalnego na głowę. W najgorszej sytuacji ekonomicznej znajdują się gospodarstwa domowe rencistów i rolników (zobacz: rysunki 1 i 2).

Generalnie największą część dochodu rozporządzalnego pochłaniają wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe, a w przypadku gospodarstw domowych rencistów i rolników stanowią one ok. 1/3 tego dochodu, zaś w gospodarstwach domowych pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych i pracujących na własny rachunek ok. 1/5. We wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw, wraz ze wzrostem liczby osób w gospodarstwie, w zasadzie wzrasta udział tych wydatków w dochodzie rozporządzalnym.

Wydatki na napoje alkoholowe i inne używki stanowią od 2 do 3% dochodu rozporządzalnego na osobę, przy czym górna granica dotyczy gospodarstw rencistów, a dolna – pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych. Wraz ze wzrostem liczby osób w gospodarstwie wskaźnik tych wydatków w zasadzie spada.

Wydatki na odzież i obuwie przeciętnie wahają się w przedziale od 3,5% dochodu rozporządzalnego na osobę w gospodarstwach emerytów do ok. 6% w gospodarstwach pracujących na własny rachunek.

Drugą, największą część dochodu rozporządzalnego na osobę, po wydatkach na żywność, pochłaniają wydatki związane z użytkowaniem mieszkania i nośnikami energii. Są one relatywnie najniższe w gospodarstwach pracujących na własny rachunek, gdyż przeciętnie wynoszą niespełna 15% dochodu rozporządzalnego, zaś w gospodarstwach domowych rencistów przeciętnie pochłaniają ponad 1/5 tego dochodu. Także przeciętnie wysoki jest udział tych wydatków w gospodarstwach domowych emerytów. Wraz ze wzrostem liczby osób w gospodarstwach,

spada udział wydatków na użytkowanie mieszkania i nośniki energii w dochodzie rozporządzalnym na głowę.

Udział wydatków na wyposażenie mieszkania w dochodzie rozporządzalnym na osobę, jest stosunkowo wyrównany w gospodarstwach domowych i przeciętnie kształtuje się na poziomie 4,5%, przy czym wraz ze wzrostem liczby osób w gospodarstwie spada. Niemniej można zauważyć, iż wydatki te są przeciętnie najniższe w gospodarstwach emerytów, a najwyższe w gospodarstwach domowych rolników.

Wydatki na zdrowie stanowią przeciętnie od ok. 3% dochodu rozporządzalnego na osobę w gospodarstwach domowych pracowników zatrudnionych na stanowiskach robotniczych, do ok. 6,5% w gospodarstwach emerytów. We wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw, spadają one wraz ze wzrostem liczby osób w gospodarstwie.

Wydatki na higienę, stanowią przeciętnie od niespełna 2% dochodu rozporządzalnego na osobę w gospodarstwach domowych rolników do niespełna 3% w gospodarstwach domowych pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych, przy czym nie stwierdza się występowania prawidłowości zmian kształtowania się tych wskaźników w zależności od liczby osób w gospodarstwie domowym.

Udział wydatków na transport i łączność w dochodzie rozporządzalnym, jest przeciętnie o ok. 5% niższy od udziału wydatków związanych z użytkowaniem mieszkania i nośnikami energii, gdyż średnio wynosi on niespełna 13%. Wydatki na transport i łączność największą część dochodu rozporządzalnego na osobę pochłaniają w gospodarstwach domowych pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych (średnio ok. 16%), zaś najniższą w gospodarstwach rencistów (niespełna 10%).

Wydatki na rekreację i kulturę stanowią od niespełna 4% dochodu rozporządzalnego na osobę w gospodarstwach domowych rolników do niewiele ponad 8% w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek. Średnio na rekreację i kulturę przeznacza się prawie 6% dochodu rozporządzalnego, przy czym wraz ze wzrostem liczby osób w gospodarstwie domowym, udział tych wydatków w dochodzie spada.

Generalnie najniższy odsetek dochodu rozporządzalnego stanowią wydatki na edukację – przeciętnie 1%. Najmniejszą część dochodu na edukację przeznacza się w gospodarstwach domowych rencistów (przeciętnie niewiele ponad 0,5%) zaś stosunkowo największą w gospodarstwach pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych (średnio ok. 2%) (zobacz: rysunki 3 i 4).

Na podstawie analizy odchyleń standardowych i współczynników zmienności zauważono, iż liczba osób w gospodarstwie domowym w znacznie większym stopniu różnicuje wysokość dochodu rozporządzalnego na osobę niż grupa społeczno-ekonomiczna gospodarstwa domowego.

Natomiast w zakresie badania struktur wydatków można zauważyć, iż wielkość gospodarstwa domowego, w większym stopniu niż grupa społeczno-ekonomiczna, różnicuje tylko wydatki na napoje alkoholowe i inne używki oraz na użytkowanie mieszkania i nośniki energii. W przypadku wydatków na pozostałe dobra i usługi konsumpcyjne, wpływ grupy społeczno-ekonomicznej na zróżnicowanie udziału tych wydatków w dochodzie rozporządzalnym na osobę jest zdecydowanie wyższy niż wpływ wielkości gospodarstwa domowego.

Jeżeli przyjąć standardowe granice oceny (w zakresie zjawisk ekonomiczno-społecznych) dla współczynników zmienności: 35% i 65%, to można stwierdzić, iż populacja gospodarstw domowych różnych grup społeczno-ekonomicznych oraz zwłaszcza gospodarstw domowych różnej wielkości, pod względem dochodu rozporządzalnego przypadającego na osobę, jest bardzo zróżnicowana.

Podobnie bardzo znacznie zróżnicowaną populację stanowią gospodarstwa domowe różnych grup społeczno-ekonomicznych z punktu widzenia udziału wydatków w dochodzie rozporządzalnym na: zdrowie, rekreację i turystykę oraz w szczególności na edukację. Natomiast wydatki na wyposażenie mieszkania oraz na napoje alkoholowe i inne używki, czynią grupy społeczno-ekonomiczne gospodarstw domowych populacją dość jednorodną, zaś wydatki na pozostałe rodzaje dóbr i usług konsumpcyjnych – przeciętnie zróżnicowaną.

Populacja gospodarstw domowych różnych wielkości jest populacją bardzo wysoce niejednorodną, jeżeli chodzi o udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym na edukację, a bardzo wysoce jednorodną z punktu widzenia udziału wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe, odzież i obuwie, wyposażenie mieszkania, higienę, transport i łączność, rekreację i turystykę. Odnośnie do wydatków na napoje alkoholowe i używki, użytkowanie mieszkania i nośniki energii oraz na wyposażenie mieszkania można stwierdzić, iż populacja gospodarstw domowych różnej wielkości charakteryzuje się przeciętnym zróżnicowaniem – zobacz: tabela 1.

W wyniku przeprowadzonej analizy wariancji, odnośnie do poziomu dochodu rozporządzalnego na osobę, odrzucono hipotezy zerowe o równości średnich, zarówno jeżeli chodzi o grupy społeczno-ekonomiczne gospodarstw domowych, jak i liczbę osób w gospodarstwie. Można zatem stwierdzić, iż oba te czynniki, a więc typ społeczno-ekonomiczny gospodarstwa oraz liczba osób w gospodarstwie, w sposób statystycznie istotny różnicują poziom dochodu rozporządzalnego na osobę w gospodarstwach domowych.

W odniesieniu do badania struktur wydatków gospodarstw domowych, scharakteryzowanych udziałem w dochodzie rozporządzalnym na osobę, wydatków na poszczególne dobra i usługi konsumpcyjne, w większości przypadków odrzucono weryfikowane hipotezy zerowe o równości tych udziałów. W wyniku przeprowadzonej analizy wariancji stwierdzono, iż zarówno grupa społeczno-ekonomiczna gospodarstw domowych, jak i liczba osób w gospodarstwie domowym statystycznie istotnie różnicują wysokość udziału w dochodzie rozporządzalnym na oso-

bę wydatków na: żywność i napoje bezalkoholowe, odzież i obuwie, użytkowanie mieszkania i nośniki energii, wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego, zdrowie, higienę, transport i łączność oraz edukację.

Natomiast w przypadku analizy wydatków na napoje alkoholowe i inne używki stwierdzono, iż nie ma podstaw do odrzucenia hipotez zerowych o równości średnich udziałów tych wydatków w dochodzie rozporządzalnym ze względu na każde z obu kryteriów klasyfikacji gospodarstw domowych. Można więc powiedzieć, że grupa społeczno-ekonomiczna gospodarstwa domowego oraz liczba osób w gospodarstwie domowym nie różnicują w sposób statystycznie istotny wysokości udziału wydatków na alkohol i inne używki w dochodzie rozporządzalnym na osobę.

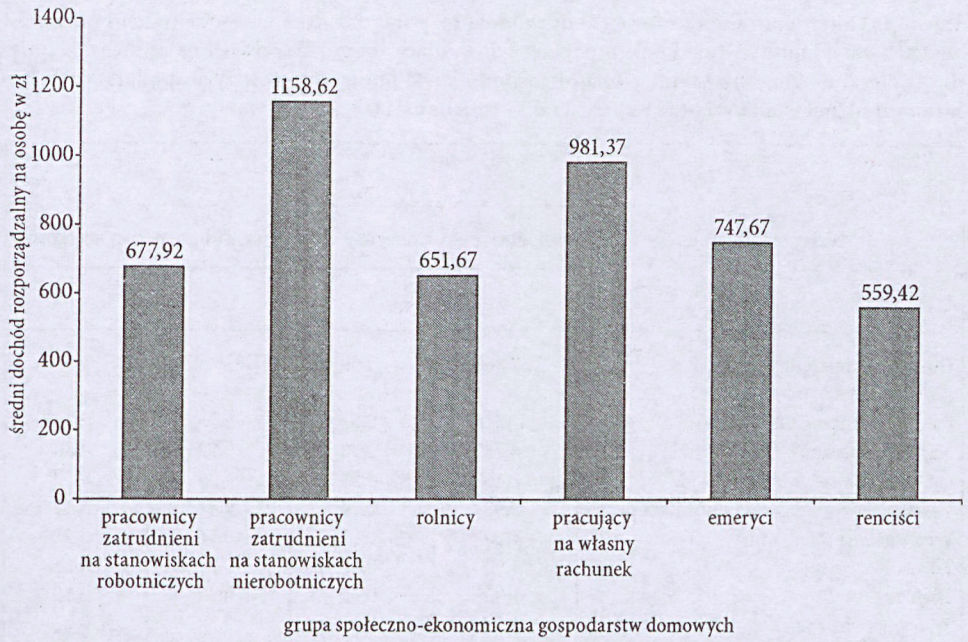
W zakresie badania wydatków na rekreację i kulturę hipotezę zerową o równości średnich udziałów ze względu na grupę społeczno-ekonomiczną odrzucono, co oznacza, iż jej wpływ na poziom udziału tych wydatków w dochodzie rozporządzalnym jest statystycznie istotny, zaś w odniesieniu do liczby osób stwierdzono, iż nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej. Oznacza to, iż liczba osób w gospodarstwie domowym, nie różnicuje w sposób statystycznie istotny wysokości udziałów w dochodzie rozporządzalnym na osobę wydatków na rekreację i kulturę.

W zakończeniu wypada sformułować pewną uwagę o charakterze metodycznym, która wyraża się tym, iż spostrzeżenia poczynione na podstawie tzw. parametrów opisowych analizy struktury w zakresie dyspersji są generalnie zgodne z wnioskami wynikającymi z przeprowadzonej analizy wariancji.

W podsumowaniu wypada jeszcze podkreślić, iż w najgorszej sytuacji ekonomicznej znajdują się gospodarstwa domowe rencistów oraz rolników. Świadczą o tym zarówno najniższe poziomy średniego dochodu rozporządzalnego na osobę, jak i najgorsze struktury wydatków wyrażające się przede wszystkim: najwyższymi (spośród wszystkich społeczno-ekonomicznych grup gospodarstw domowych) udziałami w dochodzie rozporządzalnym wydatków na żywność, względnie niskimi wydatkami na higienę, transport i łączność oraz edukację, a także najniższymi wydatkami na rekreację i kulturę, zaś najwyższymi na alkohol i inne używki. Natomiast najlepszą sytuację ekonomiczną – w świetle poziomu dochodu rozporządzalnego na osobę oraz struktur wydatków – prezentują gospodarstwa domowe pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych oraz pracujących na własny rachunek.

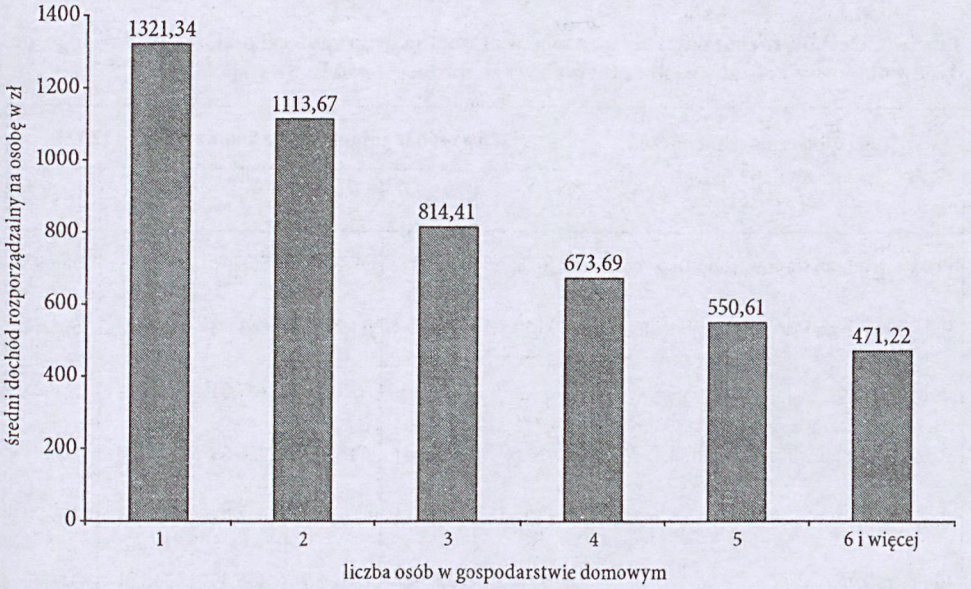
Dla porównania można podać, że w takich państwach, jak: Austria, Dania, Finlandia, Holandia, Belgia czy Niemcy, udział wydatków na żywność w dochodach gospodarstw domowych stanowi ok. 12–13% (a na przykład w Anglii nie przekracza on 10%). W większości tych państw, porównywalny z nim jest udział wydatków na rekreację i kulturę. Natomiast wydatki na transport i łączność cechują się na ogół o kilka procent wyższym udziałem w dochodach gospodarstw domowych od udziału wydatków na żywność czy rekreację i kulturę [9].

BIBLIOTEKA AE w Poznaniu

Rysunek 1. Średni dochód rozporządzalny na osobę według grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 2. Średni dochód rozporządzalny na osobę według wielkości gospodarstw domowych

Źródło: J.w.

Tabela 1. Odchylenia standardowe (S) dochodów rozporządzalnych na osobę (w zł) i udziałów wydatków na dobra i usługi konsumpcyjne w dochodach rozporządzalnych na osobę (w%) między społeczno-ekonomicznymi grupami gospodarstw domowych i między gospodarstwami domowymi różnej wielkości oraz współczynniki zmienności (v)

Wyszczególnienie	Między			
	grupami społ.-ekon. gosp. dom.		gosp. dom. różnej wielkości	
	S	*v*	*S*	*v*
Dochód rozporządzalny	558,69	0,69	815,59	1,01
Wydatki na:				
Żywność i napoje bezalkoholowe	14,09	0,51	6,75	0,24
Napoje alkoholowe i inne używki	0,75	0,30	0,92	0,36
Odzież i obuwie	2,46	0,53	1,26	0,27
Użytkowanie mieszkania i nośniki energii	5,99	0,34	7,41	0,42
Wyposażenie mieszkania	1,20	0,27	0,96	0,21
Zdrowie	3,90	0,89	2,75	0,63
Higienę	1,05	0,46	0,33	0,15
Transport i łączność	6,15	0,49	2,78	0,22
Rekreację i kulturę	4,39	0,76	0,96	0,17
Edukację	1,42	1,35	1,14	1,09

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *Budżety gospodarstw domowych w 2005 r.*, GUS, Warszawa 2006.

Tabela 2. Dochód rozporządzalny na osobę w zł według grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych i liczby osób oraz empiryczne wartości testu F

Grupa społeczno-ekonomiczna gosp. dom. (F_e=57,61)	Liczba osób w gospodarstwie domowym (F_e=122,77)					
	1	2	3	4	5	6 i w.
Prac. zatrud. na stanow. robotniczych	1078,78	902,17	674,10	556,07	470,41	385,97
Prac. zatrud. na stanow. nierobotniczych	2100,77	1558,97	1139,19	863,32	711,27	578,21
Rolników	-	858,91	620,24	687,01	533,94	558,23
Pracujących na własny rachunek	-	1645,44	1137,14	856,58	697,20	570,48
Emerytów	1127,11	1008,61	762,97	643,72	523,91	419,70
Rencistów	978,70	707,90	552,83	435,45	366,91	314,70

Źródło: J.w.

Tabela 3. Udziały wydatków na towary i usługi konsumpcyjne w dochodzie rozporządzalnym na osobę w % według grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych i liczby osób oraz empiryczne wartości testu F

Grupa społeczno-ekonomiczna gosp. dom.	liczba osób w gospodarstwie domowym					
	1	2	3	4	5	6 i w.
(F_e=47,38)	Wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe (F_e=10,89)					
Prac. zatrud. na stanow. robotniczych	24,88	25,67	27,54	28,33	30,01	33,42
Prac. zatrud. na stanow. nierobotniczych	14,85	16,88	19,00	21,39	23,19	26,14
Rolników	–	34,90	40,07	30,18	32,42	28,45
Pracujących na własny rachunek	–	17,43	19,91	22,29	23,84	27,14
Emerytów	26,36	26,58	27,75	27,49	30,24	32,85
Rencistów	28,86	32,51	33,08	34,46	37,40	41,15
(F_e=0,79)	Wydatki na napoje alkoholowe i inne używki (F_e=1,20)					
Prac. zatrud. na stanow. robotniczych	6,10	4,19	3,16	2,95	2,72	2,79
Prac. zatrud. na stanow. nierobotniczych	2,43	2,30	1,96	1,88	1,93	1,58
Rolników	–	3,72	3,42	2,02	2,14	1,71
Pracujących na własny rachunek	–	2,81	2,37	2,09	1,85	2,49
Emerytów	1,79	2,27	2,36	2,48	2,44	2,39
Rencistów	1,81	3,19	3,13	2,74	3,13	2,62
(F_e=201,67)	Wydatki na odzież i obuwie (F_e=52,67)					
Prac. zatrud. na stanow. robotniczych	4,02	3,49	4,48	5,20	4,84	4,84
Prac. zatrud. na stanow. nierobotniczych	6,39	5,10	5,63	5,53	5,35	5,99
Rolników	–	3,65	5,14	4,65	4,95	4,59
Pracujących na własny rachunek	–	5,87	5,47	6,33	5,81	6,07
Emerytów	2,69	2,73	3,46	3,86	4,10	4,40
Pencistów	2,56	2,66	3,63	4,43	3,98	4,23
(F_e=20,40)	Wydatki na użytkowanie mieszkania i nośniki energii (F_e=31,22)					
Prac. zatrud. na stanow. robotniczych	21,46	19,72	18,10	17,25	16,26	15,53
Prac. zatrud. na stanow. nierobotniczych	18,17	15,86	15,07	14,96	15,11	14,35
Rolników	–	17,89	21,79	15,35	13,86	10,43
Pracujących na własny rachunek	–	14,05	15,70	13,99	14,76	12,75
Emerytów	25,42	19,58	18,72	19,07	16,20	15,88
Rencistów	26,66	23,00	19,92	19,69	19,46	15,29
(F_e=8,94)	Wydatki na wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego (F_e=5,75)					
Prac. zatrud. na stanow. robotniczych	4,76	5,07	4,54	4,07	4,40	3,90
Prac. zatrud. na stanow. nierobotniczych	6,15	5,26	4,92	4,40	4,85	4,95
Rolników	–	5,91	6,10	5,28	4,23	4,04
Pracujących na własny rachunek	–	4,49	4,96	4,36	3,44	3,96
Emerytów	4,28	4,28	4,38	4,08	3,16	3,51
Rencistów	3,96	4,32	4,21	4,43	4,24	3,94

cd. tab. 3.

Grupa społeczno-ekonomiczna gosp. dom.	liczba osób w gospodarstwie domowym					
	1	2	3	4	5	6 i w.
(F_e=25,96)	Wydatki na zdrowie (F_e=12,90)					
Prac. zatrud. na stanow. robotniczych	2,26	3,45	2,93	2,86	2,53	2,87
Prac. zatrud. na stanow. nierobotniczych	3,50	3,83	3,38	3,24	3,53	4,39
Rolników	–	4,55	4,86	2,89	2,93	2,86
Pracujących na własny rachunek	–	3,76	2,68	3,13	2,63	3,34
Emerytów	9,66	8,54	5,97	4,53	4,72	4,92
Rencistów	9,91	7,82	5,38	5,41	5,06	3,93
(F_e=81,76)	Wydatki na higienę (F_e=8,09)					
Prac. zatrud. na stanow. robotniczych	2,21	2,16	2,65	2,42	2,11	2,28
Prac. zatrud. na stanow. nierobotniczych	3,37	2,78	2,89	2,74	2,54	2,64
Rolników	–	1,45	2,29	1,57	1,72	1,38
Pracujących na własny rachunek	–	2,66	2,78	2,81	2,40	2,63
Emerytów	2,01	1,83	1,87	2,12	2,17	2,07
Rencistów	2,02	1,91	2,14	2,28	1,96	2,05
(F_e=27,59)	Wydatki na transport i łączność (F_e=5,65)					
Prac. zatrud. na stanow. robotniczych	12,54	11,97	12,26	13,39	11,99	10,91
Prac. zatrud. na stanow. nierobotniczych	15,88	16,41	16,04	15,52	13,21	18,03
Rolników	–	16,52	16,14	13,97	12,10	9,95
Pracujących na własny rachunek	–	16,15	16,37	16,89	13,17	11,66
Emerytów	8,61	9,82	11,28	10,45	10,28	9,24
Rencistów	7,72	9,45	10,66	10,93	10,67	9,76
(F_e=43,80)	Wydatki na rekreację i kulturę (F_e=2,10)					
Prac. zatrud. na stanow. robotniczych	5,00	4,63	5,25	5,80	5,38	4,53
Prac. zatrud. na stanow. nierobotniczych	9,55	7,65	7,39	8,14	7,52	7,09
Rolników	–	2,41	5,13	4,30	3,88	3,06
Pracujących na własny rachunek	–	8,48	7,41	9,93	7,95	6,76
Emerytów	5,30	5,01	5,39	5,20	5,28	5,07
Rencistów	4,54	4,19	5,19	4,19	3,91	5,23
(F_e=2512,5)	Wydatki na edukację (F_e=1637,5)					
Prac. zatrud. na stanow. robotniczych	0,20	0,34	1,29	1,28	1,04	0,96
Prac. zatrud. na stanow. nierobotniczych	1,26	1,10	2,18	2,80	2,00	2,06
Rolników	–	0,20	0,86	0,89	1,01	0,88
Pracujących na własny rachunek	–	0,61	1,61	2,09	1,74	2,48
Emerytów	0,02	0,09	1,02	0,87	1,19	0,70
Rencistów	0,06	0,50	0,82	0,72	0,78	0,45

Źródło: Jak tabela 1.

PRZYPISY

[1] *Budżety gospodarstw domowych w 2005 r.*, GUS, Warszawa 2006.
[2] *Definicje podstawowych pojęć z zakresu demografii*, GUS, Warszawa 1979, Seria: Zeszyty Metodyczne, z. 32, s. 35.
[3] J. Greń, *Statystyka matematyczna. Modele i zadania*, PWN, Warszawa 1974, s. 106–110.
[4] U. Grzega, *Wydatki i konsumpcja gospodarstw domowych w Polsce i ocena ich racjonalności*, Wydawnictwo AE Katowice, Katowice 2005.
[5] B. Gulbicka, M. Kwasek, *Wpływ dochodów na spożycie żywności w gospodarstwach domowych*, IERiGŻ, Warszawa 2001.
[6] K. Gutkowska, I. Ozimek, W. Laskowski, *Uwarunkowania konsumpcji w polskich gospodarstwach domowych*, Wyd. SGGW, Warszawa 2001.
[7] K. Kuśmierczyk, L. Piskiewicz, D. Szepieniec-Puchalska, *Konsumpcja w gospodarstwach domowych: zmiany i zróżnicowania*, Instytut Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji, Warszawa 2004.
[8] W. Laskowski, *Studium realizacji potrzeb żywnościowych ludności Polski na tle wielowymiarowych klasyfikacji i analiz gospodarstw domowych*, Wyd. SGGW, Warszawa 2005.
[9] *National Accounts Statistics: Main Aggregates and Detailed Tables*, 2000, Department of Economic and Social Affairs Statistics Division, United Nations, New York, 2002, s. 81–1290.
[10] B. Podolec, *Analiza kształtowania się dochodów i wydatków ludności w okresie transformacji gospodarczej Polski*, PWN, Warszawa–Kraków 2000.
[11] *Rocznik statystyczny 2006*, s. 288.
[12] S. Smyczek, *Racjonalność gospodarowania dochodami w polskich gospodarstwach domowych*, Wyd. AE Katowice, Katowice 2005.
[13] B. Szutowicz, *Zróżnicowanie wydatków w gospodarstwach domowych*, „Wiadomości Statystyczne" 1995, nr 5.

AVAILABLE INCOMES AND STRUCTURES OF EXPENSES OF HOUSEHOLDS IN 2005

Summary

The aim of this article is compare available incomes per person and the structure of expenses on consumer goods and services according to social-economic groups of households and their size.

This analysis was based on the data published by Household Budget Surveys in 2005.

In result of the research the following can be said: both the social-economic group of households and their size influence the level of share of available incomes per person in one expenses on food and non-alcoholic beverages, clothing and footwear, housing, water, electricity, gas and other fuels, furnishing household

equipment and routine maintenance of the house, health, personal hygiene, transport and communication and education.

It seems worth mentioning that these two factors do not have any influence on the level of share of available incomes per person in the expenses on alcoholic beverages, tobacco and narcotics.

However, the level of share of available incomes per person in the expenditures on recreation and culture depends on the social-economic group of households but does not depend on the household is size.